

ELINTARVIKEKONTAKTIMATERIAALIEN
TURVALLISUUS JA
VAATIMUSTENMUKAISUUS SEKÄ
OMAVALVONTA

Merja Virtanen

KONTAKTIMATERIAALIEN TURVALLISUUS JA VAATIMUSTENMUKAISUUS

- ☐ Mitä ovat kontaktimateriaalit?
- ☐ Mistä kontaktimateriaalien turvallisuus ja muu vaatimustenmukaisuus muodostuu?
- ☐ Miten elintarvikealan toimija voi varmistua käyttämiensä kontaktimateriaalien turvallisuudesta ja muusta vaatimustenmukaisuudesta omavalvonnalla?
- ☐ Mitä elintarvikevalvonnan Oiva-tarkastuksessa tarkastetaan kontaktimateriaaleista?
- ☐ Miksi elintarvikealan toimijan on tärkeää varmistaa kontaktimateriaalien turvallisuus ja muu vaatimustenmukaisuus?

MITÄ OVAT KONTAKTIMATERIAALIT?

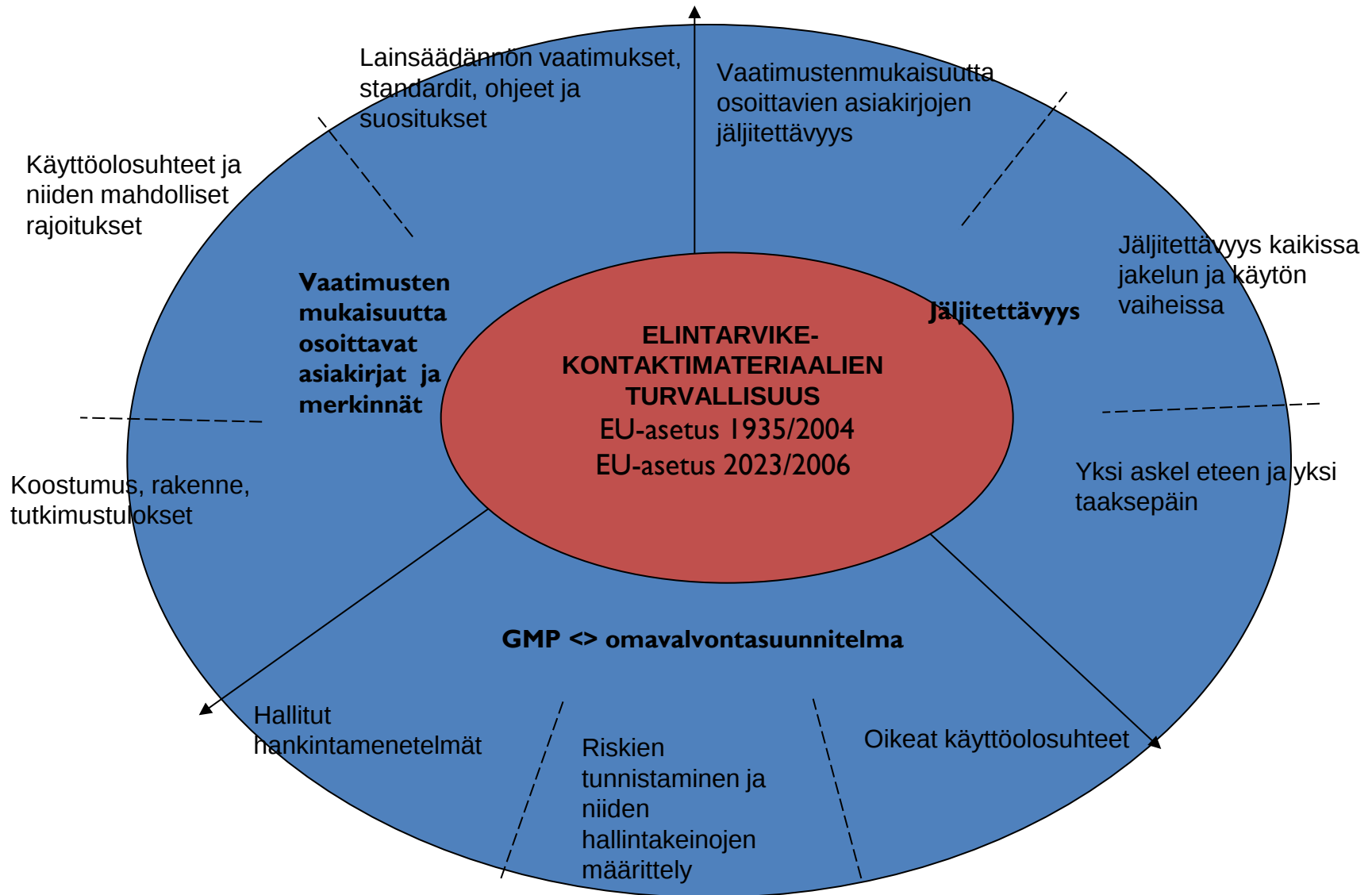
set pö. harnetsen.dk

MISTÄ KONTAKTIMATERIAALIEN TURVALLISUUS / VAATIMUSTENMUKAISUUS MUODOSTUU?

- Pääosassa kemiallinen turvallisuus
- Mikrobiologinen turvallisuus
- Kontaktimateriaalien merkinnät
- Jäljitettävyys
- Vaatimustenmukaisuutta osoittavat asiakirjat
- Kontaktimateriaalien oikea käyttö

KEMIALLINEN TURVALLISUUS ^{1/3}

YLEISET VAATIMUKSET KAIKILLE KONTAKTIMATERIAALEILLE

- Kontaktimateriaaleja koskevan ns. kehysasetuksen **1935/2004** (3 artikla) mukaan materiaalit ja tarvikkeet on valmistettava hyvää valmistustapaa noudattaen niin, että niistä ei tavallisissa tai ennakoitavissa olevissa käyttöolosuhteissa siirry ainesosia elintarvikkeeseen sellaisia määriä, jotka voisivat:
 - vaarantaa ihmisten terveyden;
 - aiheuttaa sopimattomia muutoksia elintarvikkeen koostumukseen; tai
 - aiheuttaa elintarvikkeen aistinvaraisten ominaisuuksien heikentymistä.
- Kontaktimateriaalialan toimijalla on velvollisuus laatia GMP-asetuksen **2023/2006** (EU) mukainen dokumentoitu laadunhallintajärjestelmä kemiallisen turvallisuuden varmistamiseksi.

KEMIALLINEN TURVALLISUUS ^{2/3}

- Turvalliset raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut lähtöaineet, lisäaineet sekä valmistuksen apuaineet
 - osoitettava asiakirjoin (kemialliset tiedot, tutkimustulokset, vaatimustenmukaisuusilmoitukset).
- Valmistusprosessissa ei synny terveydelle haitallisia yhdisteitä ja myöskään prosessikemikaaleista ei jää hallitsemattomia jäämiä kontaktimateriaaleihin.
- Valmistajan tulee tutkituttaa lopullisen kontaktimateriaalin kemiallinen turvallisuus niissä olosuhteissa, joissa materiaali tai tarvike on tarkoitettu olemaan kosketuksessa elintarvikkeeseen (lämpötila, aika, elintarvikesimulantti).

KEMIALLINEN TURVALLISUUS ^{3/3}

- Ftalaatit ja bisfenoli A muoveista, pinnoitteista - hormonihäirikköjä
- Raskasmetallit keramiikasta, kierrätyspaperista tai –kartongista, painoväreistä, metalliastioista
- Haihtuvia aineita – muoveista, paperista ja kartongista, painoväreistä
- Epoksijohdannaiset ja Bisfenoli A–säilyketölkkien sisäpinnoitteet

MIKROBIOLOGINEN TURVALLISUUS

- Hallitaan
 - Hyvällä kontaktimateriaalin valmistajan ja jatkojalostajan prosessi- yms. hygienialla
 - Riittäväällä kontaktimateriaalien suojaamisella kuljetuksen ja säilytyksen ajaksi
 - **Huolellisella käsittelyllä elintarvikehuoneistossa!**
 - Riittävästi erillään saastutuslähteistä kuten jätteistä tai elintarvikkeista (esim. oma varastotila tai hylly)
 - Säilytys suojattuna varastotiloissa
 - Ei suorassa lattiakosketuksessa
 - Suojapakkausten (esim. muovi- tai pahvi) purkaminen hallitusti elintarvikkeita saastuttamatta
 - Vain tarvittava määrä varataan elintarvikkeiden pakkauspisteeseen

KONTAKTIMATERIAALIEN MERKINNÄT

- Merkinnöistä on säädetty kehysasetuksessa 1935/2004, 15 art. .
- Merkinnt on tehtävä näkyvästi, selvästi ja pysyvällä tavalla.
- Merkinnt on tehtävä vähittäismyynnissä materiaaleihin, tarvikkeisiin tai niiden pakkauksiin, muissa kaupan vaiheissa mukana oleviin asiakirjoihin tai materiaaleihin itseensä tai pakkauksiin.
 - Sanat ”elintarvikekäyttöön” tai niiden käyttöön viittaava erityinen tunnus kuten viinipullo tai lusikka tai asetuksen liitteessä esitetty ”malja-haarukka”-tunnus (mikäli tarvike ei ominaisuuksien selvästi tarkoitettu elintarvikkeen kanssa kosketukseen);
 - Tarvittaessa ohjeet turvallista ja asianmukaista käyttöä varten;
 - Valmistajan, tuottajan tai myyjän nimi tai toiminimi ja osoitetiedot;
 - Asianmukainen merkintä jäljitettävyyden mahdollistamiseksi.

JÄLJITETTÄVYYS

- Kontaktimateriaalien jäljitettävyyssvaatimus yksi askel eteenpäin ja yksi taaksepäin tulee kehysasetuksesta 1935/2004
- Kontaktimateriaalialan toimijoilla yleensä hallittu myös sisäinen jäljitettävyys
- Kontaktimateriaalit tulee pystyä jäljittämään myös elintarvikehuoneistossa
 - Elintarvikkeen takaisinvetotarve voi joskus aiheutua myös kontaktimateriaalista – silloin esim. pakkausmateriaalierän käyttöajanjakso pitäisi pystyä määrittelemään.

ELINTARVIKEALAN TOIMIJAN OMAVALVONTA

- Kontaktimateriaalien huomiointi omavalvontasuunnitelman riskinarvioinnissa (mm. yhteiskäyttö-lisäaineet, kahdesta eri osasta koostuvan pakkauksen yhteisvaikutukset).
- Informatiivinen yhteydenpito kontaktimateriaalien valmistajaan ja/tai maahantuojaan jo tuotteen pakkauksen suunnittelu-/hankintavaiheessa.
- Vaatimustenmukaisuutta osoittavien asiakirjojen hankkiminen valmistajalta / maahantuojalta ja niiden tarkastaminen ja päivittäminen säännöllisesti.
- Kontaktimateriaalien vastaanottotarkastus ja asianmukainen säilytys elintarvikehuoneistossa.
- Kontaktimateriaalien käyttö vaatimustenmukaisuusilmoituksessa mainittujen käyttöehtojen mukaisesti.

VAATIMUSTENMUKAISUUTTA OSOITTAVIEN ASIAKIRJOJEN SISÄLTÖ mm.1/2

- Ilmoituksen antajan/valmistajan nimi ja yhteystiedot
- Päiväys, jolloin todistus on annettu
- Kontaktimateriaalin kauppanimi, nimi tai yksilöivä tieto
- Tiedot kontaktimateriaalin koostumuksesta ja/tai rakenteesta
- Tiedot raaka-aineista, jotka on sallittu rajoituksin
- Tieto siitä onko käytetty yhteiskäyttölisäaineita
- Lainsäädäntöviittaukset, joihin materiaalin tai tarvikkeen vaatimustenmukaisuus perustuu.
- Tieto siitä, että kontaktimateriaalin valmistus on tapahtunut noudattaen asetuksen 2023/2006 (EU) mukaista laadunhallintajärjestelmää.

VAATIMUSTENMUKAISUUTTA OSOITTAVIEN ASIAKIRJOJEN SISÄLTÖ mm. 2/2

- Tulokset tehdyistä tutkimuksista tai mallilaskelmista
- Elintarviketyypit, joille materiaali soveltuu
- Käyttölämpötilaa koskevat rajoitukset
- Käyttöaikaa koskevat rajoitukset
- **Lisäksi on seuraavia tietoja riippuen materiaalista:**
 - Tiedot materiaalin tai tarvikkeen mahdollisesta aktiivisuudesta tai älykkyydestä
 - Tieto siitä onko valmistuksessa käytetty pintabiosideja
 - Kuitumateriaalilla tieto siitä, onko käytetty kuitu ollut kierrätyskuitua vai neitseellistä kuitua
 - Muovimateriaalilla kierrätysmuoviasetuksesta 282/2008 (EU) tulevan lisätietovaatimukset

VAATIMUSTENMUKAISUUDEN OSOITTAMISESSA ESILLE TULEVIA TERMEJÄ

MIGRAATIO = ainesosien siirtyminen kontaktimateriaalista elintarvikkeisiin (diffuusion kautta)

SML = specific migration limit = yksittäisen ainesosan migraatiolle annettu yksilöity raja-arvo

OM = overall migration limit = kokonaismigraation raja-arvo (muovilla 10 mg/dm²)

YHTEISKÄYTTÖLISÄAINEET = kaksoiskäyttölisäaineet = dual use
lisäaineet = elintarvikelisiä aineita, joita käytetään myös kontaktimateriaalien valmistuksessa (mm. värejä, säilöntäaineita, pinta-aktiivisuusaineita jne)

KONTAKTIMATERIAALIEN OIVA-TARKASTUKSET

ELINTARVIKEHUONEISTOSSA ^{1/5}

- Tarkastus kohdistetaan elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuviin pakkaus- ja muihin materiaaleihin, koneisiin, laitteisiin, välineisiin ja tarvikkeisiin (esim. astiat, kuljetussäiliöt, työvälineet, kertakäyttökäsineet).
- Tarkastettaessa koneiden, laitteiden tai tarvikkeiden kuntoa ja eheyttä, se arvioidaan kohdassa 2.3 ja puhtaus kohdassa 3.2.
- Tuotantohygienia pakkaamisen osalta tarkastetaan kohdassa 5.5.
- Tarkastetaan toimipaikan itse käyttämiä pakkausmateriaaleja sekä muita kontaktimateriaaleja.
- Tarkastuskohteessa tarkastus priorisoidaan riskiperusteisesti ensisijaisesti rasvaisten elintarvikkeiden ja/tai korkeissa lämpötiloissa ja/tai pitkään säilytettävien elintarvikkeiden kanssa kosketukseen joutuviin materiaaleihin.
- Elintarvikkeen suuri tuotantomäärä/markkinajohtajuus on myös materiaalien riskiperusteisen tarkastuksen peruste

KONTAKTIMATERIAALIEN OIVA-TARKASTUKSET 2/5

MYYMÄLÄ JA TARJOILUPAIKKA JA PIENIMUOTOINEN VALMISTUS

- Pakkaustarvikkeissa ja muissa kontaktimateriaaleissa on elintarvikekelpoisuutta osoittava merkintä; TAI
- Toimijalla on em. materiaalien soveltuvuutta osoittavat, jäljitettävissä olevat vaatimustenmukaisuusilmoitukset; TAI
- Jos em. materiaalit on hankittu tukusta, riittää, että tuotteen käyttötarkoitus käy ilmi myyntinimikkeestä (esim. grillipussi, leipäpussi, juustokalvo); JA
- Toimijalla on pakkaus- ja muiden kontaktimateriaalien oikeaa käyttöä osoittava tieto ja sitä **toteutetaan**.
- Jos toimija tuo itse maahan valmiiksi pakattuja elintarvikkeita, myös niiden vaatimustenmukaisuudesta on varmistuttu.
- Jos toimija tuo itse maahan kontaktimateriaaleja, on niistä hankittu materiaalin soveltuvuutta osoittavat jäljitettävissä olevat vaatimustenmukaisuusilmoitukset.

MUUT ELINTARVIKEHUONEISTOT

- Toimijalla on kontaktimateriaalien soveltuvuutta osoittavat, jäljitettävissä olevat vaatimustenmukaisuusilmoitukset, jotka eivät ole liian vanhoja.
 - Vanhoilta teollisen valmistuksen laitteilta ei vaadita vaatimustenmukaisuusilmoituksia, mutta niiden soveltuvuus on muuten varmistettava.
 - Tarvikkeissa pidetään pääsääntöisesti malja-haarukka tunnusta riittävänä edellyttäen, että niiden oikeasta käytöstä on varmistuttu.
- Vaatimustenmukaisuusilmoituksissa on riittävät ja asianmukaiset tiedot (katso aikaisemmat diat).
- Jos toimija tuo itse maahan valmiiksi pakattuja elintarvikkeita, myös niiden pakkausten vaatimustenmukaisuus on varmistettu.
- Elintarvikekontaktimateriaaleja käytetään vaatimustenmukaisuusilmoituksessa mainittujen käyttöolosuhteiden mukaisesti.

KONTAKTIMATERIAALIEN OIVA-TARKASTUKSET 4/5

Toiminnassa on epäkohtia, jotka heikentävät elintarviketurvallisuutta tai johtavat kuluttajaa harhaan. Epäkohdat on korjattava määräajassa.

MYYMÄLÄ TAI TARJOILUPAIKKA

- Toimijalla ei ole riittävästi tietoa käyttämiensä pakkaus- ja muiden elintarvikekontaktimateriaalien laadusta ja soveltuvuudesta käyttötarkoituksiinsa eikä em. asioita ole lainkaan yritetty varmistaa. On epäiltävissä, että toiminnassa käytetyt materiaalit eivät ole käyttötarkoitukseensa sopivia. Esimerkiksi:
 - Ei elintarvikekäytöstä kertovaa tunnusta tai muuta merkintää eikä vaatimustenmukaisuutta osoittavia asiakirjoja
 - Rasvaisia elintarvikkeita käsitellään kertakäyttökäsineillä, jotka eivät sovellu rasvaisten elintarvikkeiden käsittelyyn (sis. bentsyylibutyyliftalaatti eli BBP, diisonyyliftalaatti eli DINP ja di-isodekyyliftalaatti eli DIDP)
 - Alumiinimateriaaleja käytetään happamille elintarvikkeille tai käytetään alumiinisten astioiden kanssa teräksisiä työvälineitä.
 - Itse maahantuoduista pakatuista elintarvikkeista ja kontaktimateriaaleista ei ole osoittaa, että ne täyttävät lainsäädännön vaatimukset

MUUT ELINTARVIKEHUONEISTOT

- Toimijalla ei ole riittävästi tietoa käyttämiensä pakkaus- ja kontaktimateriaalien laadusta ja soveltuvuudesta käyttötarkoitukseen, esimerkiksi:
 - Useita vaatimustenmukaisuutta osoittavia asiakirjoja puuttuu, ne ovat selkeästi vanhentuneita tai puutteellisia tiedoiltaan eikä toimija ole ryhtynyt toimenpiteisiin niiden uusimiseksi/hankkimiseksi.
 - Pienimuotoisessa toiminnassa, jossa tarvikkeet hankitaan tukusta tai vähittäiskaupasta, toimijalta puuttuu kelpoisuustieto pääosasta käyttämistään tarvikkeista.
 - Kontaktimateriaalit eivät ole tarkoitukseensa sopivia tai niitä käytetään olosuhteissa, joihin ne eivät sovellu tai että yhteiskäyttöisen lisäaineen siirtymän johdosta elintarvike ei täytä lisäainesäädösten vaatimuksia.
 - Itse maahantuotujen pakattujen elintarvikkeiden tai kontaktimateriaalien osalta ei ole osoittaa, että ne täyttävät lainsäädännön vaatimukset.

KONTAKTIMATERIAALEJA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ 1/2

MMM:n kontaktimateriaalien lainsäädäntöä koskevat internet-sivut:

- http://mmm.fi/documents/1410837/1875432/Kontaktimateriaalit+18022015_FI+%282%29.pdf/bb4425cf-aa71-4193-9679-695b7dbd0fcf
- Kehysasetuksen 1395/2004 mukaisista materiaaleista on säädelty vain neljä, 13 on edelleen säätelämättä.
- Näiden 13 materiaalin osalta turvallisuus on perusteltava muiden EU-maiden mahdollisilla kansallisilla säädöksillä ja suosituksilla tai toimialojen omilla ohjeilla ja suosituksilla → haasteellista!

KONTAKTIMATERIAALEJA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ 2/2

KAIKKI KONTAKTIMATERIAALIT

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o **1935/2004**, ns. kehysasetus
- Komission asetus (EY) N:o **2023/2006**, ns. GMP-asetus
- KTM:n asetus 268/1992 kontaktimateriaaleista siirtyvistä raskasmetalleista

AKTIIVISET JA ÄLYKKÄÄT MATERIAALIT JA TARVIKKEET

- Komission asetus (EY) N:o 450/2009

MUOVIT

- Komission asetus (EU) N:o **10/2011**, ns.muoviasetus
- Komission asetus (EY) N:o **282/2008** , ns.kierrätysmuoviasetus

KERAMIikka

- Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus **165/2006**

REGENEROITU SELLULOOSA

- Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus **697/2005**

Lisäksi on säädetty mm. epoksijohdannaisista, testaamiseen käytettävistä simulanteista ja testausmenetelmistä sekä Kiinalaisista keittiövälineistä.

MIKSI ELINTARVIKEALAN TOIMIJAN ON TÄRKEÄÄ VARMISTAA KONTAKTIMATERIAALIEN TURVALLISUUS JA MUU VAATIMUSTENMUKAISUUS?

- Elintarvike on aina kosketuksessa johonkin materiaaliin tai tarvikkeeseen = Lopullinen elintarvike on pakkauksen ja elintarvikkeen yhdistelmä.
- Elintarvikkeen turvallisuuden ja laadun eteen tehty työ voi valua hukkaan, jos sen kanssa kosketukseen tulevan materiaalin turvallisuudesta ja sopivuudesta ei ole varmistuttu.
- Ihmiselle ympäristöstä tuleva kemiallinen kuorma on jo suuri, joten jos siihen voidaan joillakin toiminnoilla vaikuttaa, niin velvollisuutemme on näin tehdä.
- Elintarvikealan toimijoilla on hyvä mahdollisuus vaikuttaa kuluttajan elintarvikkeista saamaan kemialliseen altistukseen sillä jokainen kuluttaa elintarvikkeita päivittäin.

KÄYTÖSSÄ HUOMIOITAVAA

- Yleisesti mikroaaltouuniin soveltuvia astiamateriaaleja ovat mm. keramiikka ja lasi. Muoviastioita voit käyttää mikrokuumennuksessa, jos astioissa on merkintä astian soveltuvuudesta mikroaaltokuumennukseen. Jos muoviastiassa ei ole mikroaaltokuumennuksesta kertovaa merkintää, sitä ei saa käyttää kuumennettaessa ruokaa mikroaaltouunissa. Muovi voi tällöin pehmetä kuumennuksen vaikutuksesta ja siitä voi silloin siirtyä sen ainesosia elintarvikkeeseen. Mikroaaltokuumennuksessa elintarvike usein kuumenee epätasaisesti ja sen vuoksi tavanomaiselle muoviastialle asetettu lämpötilaraja-arvo helposti ylittyy. Tämä voi lisätä muovin ainesosien siirtymistä elintarvikkeeseen.

KÄYTÖSSÄ HUOMIOITAVAA

- Alumiini ei sovellu happamien elintarvikkeiden (esim. mehujen) valmistukseen ja säilytykseen.
- Alumiinisten keittoastioiden kanssa ei saa myöskään käyttää teräksisiä työvälineitä, koska teräs aiheuttaa alumiinin irtoamista ja siirtymistä astiassa olevaan elintarvikkeeseen. Alumiinifolion käyttö teräsastian suojaamiseen, aiheuttaa alumiinifolioon reikiä ja alumiinia siirtyy tällöin elintarvikkeeseen.
- Kun tinapeltinen säilyketölkki on avattu, pitää siinä olevat elintarvikkeet siirtää säilytykseen toisenlaiseen astiaan, koska säilyketölkistä irtoaa helposti tinaa elintarvikkeeseen, kun se pääsee kosketukseen ilman hapen kanssa.

KÄYTÖSSÄ HUOMIOITAVAA

- Vinyylimuovista valmistetut kertakäyttöhanskat eivät aina sovellu rasvaisten elintarvikkeiden käsittelyyn. Jos tällaisten kertakäyttöhansikkaiden pakkauksessa ei ole mainintaa siitä, minkälaisten elintarvikkeiden kanssa niitä voidaan käyttää, varmista asia hansikkaiden toimittajalta.

KIITOS!

Kuva: Taija Pöntinen

http://www.rkti.fi/talous_yhteiskunta/elintarvikkeet/